

Kunst en leven

Verslag centraal examen tehatex havo 2024

Henriëtte Heezen, toetsdeskundige tehatex havo en vwo, Stichting Cito

Afgelopen schooljaar bogen ruim 4500 examenkandidaten havo zich over het centraal examen tekenen, handvaardigheid en textiele vormgeving (tehatex) havo. Het was het tweede afnamejaar met het meerjarige thema 'Kunst en leven' sinds 2023 voor havo én vwo. Voor wat betreft de stofbeperking stond dit schooljaar voor havo de renaissance centraal.

Het examen tehatex havo werd bij de landelijke examenbespreking, georganiseerd door de vakvereniging VONKC, geprezen om het aansprekende en gevarieerde beeldmateriaal. Kandidaten reageerden via hun platforms enthousiast over de aandacht voor modeontwerper Virgil Abloh. Hoe aantrekkelijk ook, de docenten en kandidaten gaven aan het examen moeilijk te vinden.

De opgavenblokken

Bij de constructie van het havo-examen vormde de renaissance voor twee opgavenblokken een inspiratiebron. Het eerste opgavenblok 'Geniale bruggen' bevatte vijf vragen over het werk van Leonardo da Vinci. Dit leek de examenmakers een passend en voor kandidaten herkenbaar uitgangspunt. De renaissancekunstenaar was zowel schilder als uitvinder en architect, de opgaven besloegen dan ook meerdere disciplines. De opgaven werden echter minder goed gemaakt dan verwacht. Op kennis van de kunstgeschiedenis, zoals kenmerken van de vormgeving van renaissance-schilderkunst, scoorden kandidaten laag. Ze kwamen enigszins in de problemen bij vragen over het brugontwerp van Da Vinci. De verschillende figuren, zoals (ontwerp)tekeningen en een digitale reconstructie van de brug, werkten eerder verwarrend dan ondersteunend, zo bleek uit de reacties van docenten op de landelijke examenbespreking.

Zaha Hadid Architecten, *Striatus*, Venetië, 2021

Het brugontwerp van Da Vinci vormde de aanleiding voor enkele opgaven over de voetgangersbrug *Striatus* uit 2021. Deze brug, ontworpen door Zaha Hadid Architecten en uitgevoerd in 3D-geprinte betonblokken, was gebaseerd op het ontwerp van Da Vinci. De vragen over constructie en techniek konden de meeste kandidaten goed aan. Maar argumenten aandragen voor de stelling dat dit architectonische ontwerp ook als (autonoom) kunstwerk kon worden opgevat, vonden ze lastig. Uit de toets- en itemanalyse (TIA) bleek dat de vraag een p-waarde van .28 had en daarmee tot de drie moeilijkste vragen van het examen behoorde.

De p-waarde of het 'gemiddeld percentage goed' is een maat voor de moeilijkheidsgraad van de toets of opgave, en wordt berekend door de gemiddelde score te delen door de maximaal te behalen score. Een p-waarde boven .85 wijst op een makkelijke vraag en een p-waarde van onder .30 wijst op een moeilijke vraag.

Het tweede opgavenblok opende ook met enkele vragen over de renaissance. Het fresco dat Benozzo Gozzoli maakte in opdracht van de familie De' Medici, en waarin hij een portret van zichzelf had opgenomen, leende zich goed voor kunstbeschouwelijke opgaven en vragen over de maatschappelijke positie van de kunstenaar en de motieven van de opdrachtgever. De kunstbeschouwelijke opgaven waren goed te doen, zoals vraag 10 over de voorstelling (p-waarde .68). Bij vraag 14 moesten kandidaten een verband leggen tussen de voorstelling en de opkomst van het humanisme in die tijd. Hoewel het humanisme behoorde tot de basisstof renaissance, bleek uit de analyse dat deze vraag een relatief lage p-waarde (.33) had. Net als in vorige jaren blijken opgaven waarin kennis van en begrippen uit de kunstgeschiedenis worden getoetst tot de moeilijkste van het examen te behoren.

Dergelijke kunsthistorische kennis werd niet getoetst in de opgaven over het tapijt van Alexandra Kehayoglou. Het werk van deze Argentijnse kunstenaar was onderdeel van de tentoonstelling *Schurend Paradijs* (Kunsthall KAdE, Amersfoort). Hier werd het thema 'Kunst en leven' benaderd vanuit een meer geëngageerde invalshoek. Kandidaten werden uitgedaagd argumenten aan te dragen voor de betekenis van kunst die maatschappelijke thema's, zoals klimaatverandering, aankaart en welke rol kunsttentoonstellingen hierbij spelen. De kandidaten kwamen hier goed uit, gelet op de hogere p-waarden.

Het laatste opgavenblok was voor een belangrijk deel gewijd aan modeontwerper Virgil Abloh (1980-2021), die zijn carrière begon als architect. Architectuur, en dan met name het werk van Mies van der Rohe, vormde een belangrijke bron van inspiratie voor zijn modeontwerpen en shows. Om die reden bevatte het blok ook enkele vragen over het Barcelona-paviljoen van deze architect, waaronder een meerkeuzevraag over stromingen in de architectuur. Minder dan de helft van de kandidaten noteerde het juiste antwoord: functionalisme (.41). Vraag 25 over het Barcelona-paviljoen leidde na een examenmelding via de vakvereniging Vonkc tot een aanpassing van het correctievoorschrift.

Met dit gebouw presenteerde Duitsland zich op de wereldtentoonstelling.

2p 25 Beschrijf aan de hand van dit paviljoen het voornaamste doel van de wereldtentoonstelling.

Voor docenten, en mogelijk ook voor kandidaten (vraag 25 behoorde tot de vragen waarover de meeste klachten binnenkwamen via het LAKS) was de tweeledige opgave niet voldoende helder geformuleerd. Dat leidde ook tot problemen bij de interpretatie van het correctievoorschrift. Zo vroegen sommige docenten zich af of ze wel twee scorepunten mochten toekennen als het juiste (leerling)antwoord niet uit twee, maar uit één enkele zin bestond. Voor de examenmakers een aanleiding om nog kritischer te kijken naar de instructie, bijvoorbeeld naar welk handelingswerkwoord het beste past bij welk type antwoordmodel.

Wat vonden docenten en leerlingen?

Tijdens de examenbespreking kwam naar voren dat de aanwezige docenten het examen goed op lengte vonden. De uitkomsten van de quickscan, de korte enquête die de docenten invullen bij het aanleveren van hun scores in het computerprogramma Wolf, bevestigden dit beeld: 21% van de docenten vond het examen te lang en 76% vond het precies goed op

lengte. Uit de quickscan kwam verder naar voren dat de docenten het examen, vergeleken met 2023, iets moeilijker vonden.

Een kleine meerderheid (55%) vond dat het examen voldoende tot goed aansloot bij het gegeven onderwijs. In 2023 was dit nog 67%. Mogelijk houdt deze uitkomst verband met nog een andere opmerking van docenten, namelijk dat het examen naar verhouding meer architectuur en toegepaste kunst bevatte, en minder beeldende kunst (lees: schilderkunst). Ook waren docenten minder tevreden over de kunsthistorische periodes. Positief was de aandacht voor de renaissance, die was met tien vragen goed vertegenwoordigd, maar enkele docenten misten vragen over de negentiende eeuw en (vroeg)moderne kunst, al waren er wel weer vragen over (vroeg)moderne architectuur. De hedendaagse kunst was met een opgavenblok over mode en de tapijtkunst van Alexandra Kehayoglou voldoende, al vond men de beeldende kunst dan te veel toegepast van aard.

Bij het LAKS kwamen ruim 800 klachten binnen over dit examen. Kandidaten klaagden vooral over de moeilijkheid ervan. De meest beklagde vragen bevonden zich in het laatste opgavenblok. De slotvraag ging over de 'internationale stijl' van Virgil Abloh, en in hoeverre die verschilde van die van Mies van der Rohe. Kandidaten moesten een denkstap maken van mode(stijlen) naar architectuur(stijlen) en dat bleek te veel gevraagd. Met een p-waarde van .38 scoorde de vraag laag.

De N-term werd door het College voor Toetsen en Examens (CvTE) vastgesteld op 1,3.

Conclusie

Dat ruim driekwart van de docenten het examen goed op lengte vond, was goed nieuws. Hier is de afgelopen jaren bij de samenstelling van de examens extra aandacht aan besteed en dat heeft zijn vruchten afgeworpen. Een examen 'korter' maken is minder eenvoudig dan het wellicht lijkt. Om een examen goed op lengte te krijgen kun je bij de constructie en samenstelling van het examen aan verschillende knoppen draaien, zoals het aantal vragen, het aantal afbeeldingen en figuren en de hoeveelheid tekst. Het aantal vragen is de afgelopen jaren geleidelijk teruggebracht van (ruim) boven de dertig vragen naar iets minder dan dertig of precies dertig. Daarbij dient de scoreschaal zo ruim mogelijk te blijven. Ook werden iets minder afbeeldingen geplaatst. Nu kan er bij de lengte van de teksten nog winst worden geboekt. Hier speelt het vraagstuk hoeveel (extra) informatie heeft een kandidaat nodig om de vraag goed te kunnen beantwoorden.

Verder waren de docenten enthousiast over het aantrekkelijke beeldmateriaal en de ruime aandacht voor mode. Het enthousiasme werd wat getemperd toen bleek dat het examen moeilijk was. Niet alleen bleken de vragen waarin kennis van de kunstgeschiedenis (lees: renaissance) werd getoetst soms te hoog gegrepen, deze keer struikelden de kandidaten over de figuren. Waar ze in het opgavenblok over architectuur een hulpmiddel moesten vormen voor het begrijpen van een vorm of constructie, zaaiden ze soms verwarring, zoals bij figuur 3, waar het begrip 'aquaduct' beter weggelaten had kunnen worden.

Aan het tweede tijdvak namen 67 kandidaten deel, waarvan 55 herkansers met een onvoldoende in tijdvak 1. De quickscan vormde de belangrijkste informatiebron voor hoe docenten het examen beoordeelden. De reacties op het tweede tijdvak waren positiever dan op het eerste: het tweede tijdvak was volgens de docenten iets makkelijker dan het eerste tijdvak en het examen was goed op lengte. Er kwamen geen meldingen binnen via de Examenlijn en betrekkelijk weinig klachten van kandidaten via het LAKS. Het relatief geringe aantal kandidaten maakt echter een vergelijking met het eerste tijdvak lastig. Het tweede tijdvak kreeg al met al een positievere beoordeling van de docenten dan het eerste tijdvak (5,67), namelijk een 6,47.